MARTIN ŠRAJER / 1. 12. 2021

Šíleně smutná princezna

„*Šíleně smutná princezna* velmi volně navazuje na pohádku *Pyšná princezna*, má však mírně ironizující výraz. Postavy královských dětí mají charakteristické rysy dnešní mládeže. Také rozpor s rodiči, který je nyní tolik aktuální jsme – byť v pohádce – zachytili.“[1]

Pohádky u nás v padesátých letech minulého století patřily mezi nejpopulárnější filmové žánry. S blížícím se koncem dekády se měnily divácké preference a tvůrci začali místo naplňování požadavku ideovosti kriticky reflektovat přítomnost nebo nedávnou minulost. Pohádek nápadně ubylo. *Šíleně smutná princezna* (1968), jedna z mála pohádek natočených v období politické liberalizace, vykazuje zřejmou snahu o modernizaci starých schémat a přiblížení se nové generaci diváků a divaček.

Hudební pohádka uvedená do kin těsně před násilným ukončením pražského jara (v červnu 1968) se odehrává ve světě, který nese zřetelné rysy doby svého vzniku. Ústřední pár tvoří a písničky zpívají dva idoly tehdejší popmusic, Helena Vondráčková a Václav Neckář. Hrdinové mluví slovníkem a dikcí soudobé socialistické mládeže a jejich repliky provokativně odkazují k dobovému politickému dění.

Osobnost režiséra Bořivoje Zemana, autora nestárnoucích klasik *Pyšná princezna* (1952) a *Byl jednou jeden král* (1954), ovšem současně slibovala alespoň částečné navázání na tradici poúnorových pohádek. S dobou minulou byl spjat rovněž scenárista František Vlček, autor populárních budovatelských veseloher *Dovolená s Andělem* (1952) a *Anděl na horách* (1955). Zatímco předchozí tvorba obou umělců odrážela éru stalinismu, *Šíleně smutná princezna* dokládá jejich vysokou schopnost adaptability satirizací politických a společenských událostí relevantních pro změnu pro šedesátá léta.

Zamilovaní mladí hrdinové, nositelé stejných křestních jmen jako jejich herečtí představitelé, chtějí o svých osudech stejně jako poválečná generace napříč Evropou

rozhodovat sami. Vzpírají se požadavkům otců, lpících na přežitých namlouvacích rituálech, kteří již dohodli jejich sňatek. Václav a Helena ale, stejně jako Krasomila a Miroslav v *Pyšné princezně*, jeden před druhým zatajili svou pravou totožnost. Nakonec k sobě ale přece jen nacházejí cestu a nevědomky tím naplňují plán vládců. Možnost zcela svobodné volby, která nebude nijak ovlivněna vládnoucí ideologií, je tak filmem relativizována.

Námluvy vzdorujících milenců, doprovázené hašteřením, jízlivými komentáři a chytlavými popovými písničkami, tvoří hlavní dějovou linii epizodického vyprávění. Paralelně film nahlíží do zákulisí mocenských her na královském dvoře. Dvojice politicky nemohoucích králů, jejichž představitelé (Bohuš Záhorský a Jaroslav Marvan) *Šíleně smutnou princeznu* rovněž napojují na pohádky z padesátých let, nemá u svých poddaných autoritu.[2] Stát za ně řídí různé šedé eminence, třeba rádci Ypsilon a Iks. Sami nedokážou zabránit válce mezi dvěma mocenskými bloky, za něž si můžeme dosadit Východ a Západ.[3]

Pohádka, která je víc ironická než romantická a namísto střetu dobra se zlem v ní probíhá souboj generací a pohlaví, vznikala během léta a podzimu 1967 v barrandovských ateliérech (hladomorna a mučírna) nebo na zámku Blatná. Tam se točily zámecké interiéry, exteriéry pak v Bojnicích na Slovensku. Na karikaturní výtvarné stránce s množstvím anachronismů (fotoaparát, telefon, kinematograf, SPZ na královském kočáře) se podílel Jiří Winter Neprakta, hudbu složil dvacetiletý Jan Hammer, v zahraničí známý díky znělce ke kultovnímu seriálu *Miami Vice*.

Hammerova emigrace z Československa po vpádu vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 byla jedním z důvodů, proč se ze *Šíleně smutné princezny* za normalizace stalo problematické dílo. Cenzorům se nepozdávalo, že film mnoha narážkami glosuje politické dění. Vadily například repliky „Vykládat vtipy o králi se může, ale nesmí se jim nikdo smát!“ a „Každá živnost má své povinnosti. Co by si národ pomyslel, kdyby už ani vládce se neusmíval vstříc radostné budoucnosti?“ Píseň Kujme pikle dráždila normalizátory jednak svým textem, jednak skutečností, že jedním z jejích interpretů byl Darek Vostřel, ředitel Divadla Rokoko, které bylo v roce 1972 rozpuštěné.

K filmu ovšem neměli výhrady jenom mocní. Doboví recenzenti mu vytýkali stylovou nejednotnost a podbízivost. „Děrami ve scénáři tu občas čouhá chladný dramaturgický

záměr, místo švihu a lehkosti se tu spíše objevuje topornost a rozpačitost – od výpravy až po vedení herců“[4], napsal například Otakar Váňa. Drahomíra Novotná označila scénář za „prostoduše napsaný“.[5] Většina kritiků ale správně předpovídala, že film bude navzdory nízké umělecké úrovni diváckýúspěšný, v čemž se nemýlili. V kinech *Šíleně smutnou princeznu*, řazenou dnes spolu s předchozími Zemanovými filmy do zlatého fondu českých pohádek, viděly skoro tři miliony lidí.

Šíleně smutná princezna (Československo, 1968). Režie: Bořivoj Zeman, scénář: František Vlček, Bořivoj Zeman, kamera: František Valert, hudba: Jan Hammer ml., hrají: Helena Vondráčková, Václav Neckář, Bohuš Záhorský, Jaroslav Marvan, Josef Kemr, Darek Vostřel, František Dibarbora, Oldřich Dědek a další. Filmové studio Barrandov, 83 min.

Poznámky:

[1] Explikace Bořivoje Zemana. –jšch, Červen v našich kinech. *Záběr* 1, 1968, č. 9 (4. 5.), s. 3.

[2] Helenina filmového otce měl původně hrát Rudolf Deyl ml., který ale nedlouho po začátku natáčení zemřel a v jeho roli jej nahradil Záhorský.

[3] Oba králové spolu např. komunikují pomocí „horké linky“ připomínající tu, která spojovala Kreml a Bílý dům.

[4] Otakar Váňa. Šíleně smutná princezna. *Kino* 23, 1968, č. 11 (30. 5.), s. 12.

[5] Drahomíra Novotná, *Filmové a televizní noviny* 2, 1968, č. 12 (12. 6.), s. 2.